

cujoč se na Bruna Bettelheima, govori Gaja Kos:

Avtorica ob svojih inventivnih, spretno zastavljenih besedilih pokaže, kaj je prav in kako se streže stvarjem. Pozor – pokaže, ne pove! Usmerja in tisto, kar je prav, razloči od tistega, kar je narobe, skozi *dejanja* svojih junakov. Na takšen način pripoveduje (namenoma se izogiba) rabi besede pouči) o sožitju, o tem, da je vsak v nečem dober in da je vsaka stvar za nekaj dobra, da je treba poznati mero, da se napake lahko popravi, da je zagatne situacije moč rešiti zlepa namesto zgrda, da je lepo pomisliti na sočloveka /.../, o tem, da je v slogi moč in tako naprej (str. 337).

Tu se nam tudi psički, mucki in vsi deminutivi, ki so običajni za idealizirano literaturo, postavijo na svoje mesto: kljub kdaj pa kdaj takemu jezikovnemu izrazu (ki je pa zagotovo hoten in nenaključen, ves čas sem gotov, da avtorica ne piše tako, ker drugače ne bi znala, ampak da natančno ve, zakaj piše točno tako in ne drugače) so teme in problematika, ki jih ta jezikovni izraz odpira, take, da pisanje Anje Štefan ne more biti zgolj hec. Tako že v naslovu spremne besede napiše tudi Gaja Kos. Kljub kdaj drugačnemu videzu, gre v tej literaturi zares.

V tem je velika vrednost del Anje Štefan. (Ob seveda literarnih odlikah, veliki jezikovni spretnosti in občutku za govorjeno besedo).

Smiselno se mi pa zdi opozoriti še na en del tradicije, ki se ob ljudskem gradivu prepozna v delih Anje Štefan. To je navezovanje na njene pravljíčarske sodobnice. Svetlana Makarovič ji je napisala pismo (objavljeno je na začetku knjige), v katerem ji maha »z debelimi pletilkami« in jo »še pa še pozdravlja (in občuduje, pa ne brez fovšije)«. Poklon mojstrice mojstrici, bi rekli. A v pismu jo sprašuje, če je z lisico, ki jo bolijo stare kosti, mislila njo? Ali je napisala pesem o njej? Lik osamljene lisice je

seveda znan iz Makarovičine pravljíce *Pod medvedovim dežnikom*. Zagotovo ga pozna tudi Anja Štefan. In Bobek. A ni to tisti Bobek, ki je v *Muci Copatarici* Ele Peroci najmanjši in najbolj nereden? Hote ali nehote, vede ali nevede, v tej antologiji so združena tri, po mojem mišljenju, največja pravljíčarska imena povojne slovenske pravljíce: Svetlana Makarovič, Ela Peroci in Anja Štefan, ki je tokrat ta glavna.

Peter Svetina

SAJ SO SAMO OTROCI

Marjan Pungartnik: *Saj so samo otroci / Es sind doch noch Kinder*.
Celovec: Haček, 2015.

Marjan Pungartnik, slovenski pesnik, pisatelj, pisec lutkovnih iger, prevajalec, urednik spletne literarne revije *Locutio*, organizator literarnih in likovnih prireditvev, pobudnik mednarodnega književnega sodelovanja, mentor literarnih delavnic in letošnji dobitnik Glazerjeve listine, je pri Kulturnem centru Haček v Celovcu in pri soizdajateljici Vilini (Center za izobraževanje in kvaliteto življenja) izdal dvojezično pravljíco *Saj so samo otroci / Es sind doch noch Kinder*. V nemščino jo je prevedla Julija Schellander - Obid.

Pravljíca je sestavljena iz več prvin in napisana s posebnim občutkom za otroško doživljanje ter s precejšnjo mero humorja in hudomušnosti. Pravljíčna bitja so: vila Ledinka z Naravskih poljan, vilin Macesen z Leniž in njuna hčerkica Vilina, njihovo vilinsko življenje pa se izteče v srečanje z ljudmi – z otroki. Vila in vilin se najprej zagledata drug v drugega in iz njenega pogleda vzklije ljubezen. Srečata se, ko Ledinka pobira

zrnje, ki se je usipalo z voza bogatega kmeta, Macesen pa za svoje vrtnice nabira dišeče konjske fige, ki ostajajo za vozom oziroma konjem.

Poetičnost je duhovito zanikana s smradom po živalskih iztrebkih.

Vilinski bitji takoj začitita, da sta si namenjeni. Avtor pravi, da je ljubezen med vilami in vilini nekaj posebnega – samo pogledajo se in že je tu otrok. Vidikoma gledanja in videnja pripisuje pisatelj v pričakovanju in prikazovanju pravljičnega ozračja velik pomen.

In tako pride kar tam, na sredi travnika, na svet vilinski otrok, čisto droben, a nadvse radoživ. Meni nič tebi nič se spravi na marjetičin cvetlični list. Ljubezen in sreča vilinskih staršev je ob otrokovem rojstvu izražena z medmetoma ah in oh, Ledenka dahne dvakrat ah, Macesen pa prav tolikokrat oh. Starša se v svojem veselju nekako obvladata, vseeno pa so taki vzdihli literarno prepričljivejši in učinkovitejši kot glasno izraženo navdušenje.

Vilinsko dete čaka urejen dom, zgrajen na oblaku, na katerem je za vse dovolj prostora – za zibko, vrt, na katerem bodo kalila zrna, in rožni nasad, konjske fige pa s svojim vonjem nekako ne sodijo v to idilo. Ledinka naravnost pove, da smrdijo, in zato mora Macesen zraven privezati še oblak z jamo za konjski gnoj, ki bo prišel prav pri vrtnarskih opravilih. Očitno se je o vsem mogoče mirno in spravljivo sporazumeti.

Vilinski novorojenček je deklica. Avtor jo predstavi kot mičkeno, nagajivo in navihano vilinsko dete. Oče jo poimenuje Vilina. Deklica hitro raste in prav v opisu njene otroške razposajenosti je nekakšen vrhunec pravljičice. Vilina se igra pijanega kočijaža in pohodi Ledinkino njivico z žitom. Ko oponaša strmoglavljenega čmrlja, polomi Macesnove vrtnice. Avtor napiše: »A to bi še šlo. Ko pa je vzela iz jame konjsko figo in jo vrgla, da je pristala sredi rjuhe, ki jo

je na trati pred hišo belila najbolj sitna vila daleč na okoli, vila Ostroga, je bilo šale konec.« (str. 18) Otroci, ki se igrajo, nimajo slabih namenov. Zatopijo se v igro in se uživajo vanjo, se sprostitjo in ne mislijo na posledice. Pisatelj ne moralizira, slutiti pa je, da vsaka svoboda, igrivo početje in razigranost trčijo na svobodo, življenjska pravila in izbiro drugih ljudi.

Kako razrešiti zaplet? Vilinska starša svoji hčerki predlagata, naj gre svojo pot, saj je že dovolj velika, da bo znala poskrbeti zase in ji bo pri tem tudi lepo. »Vilini je bilo na oblaku že dolgčas, ker je bilo vse tako urejeno in lepo, pa je poljubila očka in mamico, jima pomahala in pohitela z oblaka.« (str. 22) Čeprav sta ji sama svetovala, naj gre od doma, je bilo mami Ledinki in očetu Macesnu ob njenem odhodu tesno pri srcu. Pisec pravi, da posloviti se od otroka, ki odhaja po svojih poteh, ni kar tako.

Marjan Pungartnik vplete tudi realistični zemljepisni vidik. Že na začetku pravljičice omeni, kje se vse skupaj dogaja, zdaj pa pove, da si je Vilina ogledala koticke med Pohorjem in Uršljo in najbolj všeč ji je bilo na skalnih previsih te gore, od koder je kot na dlani videla svet daleč naokoli. Mrzlično si je začela urejati svoj lastni dom in samostojno življenje, kar pa ni bilo preprosto.

In tedaj se zgodi nekaj, kar je na vso moč podobno Vilinini razigranosti in igrivosti: v dolini se igrajo otroci. Avtor slikovito prikaže stare otroške igre in dejavnosti, se spominja mladosti in oživi nekdanje čase. Otroci prevračajo kozolce, se igrajo skrivalnice, pasejo kozličke, jezdijo ovne, dražijo ose, kurijo pastirske ognje, rabutajo z njiv koruzo in jo pečejo, si v senenih kopicah delajo skrivališča, kadijo srobot, po katerem jim je seveda slabo, se lovijo in se igrajo slepe miši, gnilo jajce in ti loviš. Tako lepo jim je, da sploh ne opazijo, če odraslim s svojimi igrami povzročijo kakšno škodo. Nekatere igre, v katerih so v pristnem stiku

z naravo, bi se lahko igrali tudi današnji otroci; odložili bi pametne telefone, igrice in računalniške tablice, se odmaknili od računalnika in televizorja ter začutili prijateljsko bližino.

Vilina kaj kmalu spozna, kako zelo so ji ti veseli otroci podobni, zato se odloči, da bo skrbela zanje. Ko bodo zvečer utrujeni zaspali, bo v ušesa zaskrbljenih mamic in očkov zašepetala: »Saj so samo otroci. Naj se igrajo!« Z besedami »in tako smo dobili Vilino, ki skrbi za brezskrbne otroke«, Pungartnik konča svojo prikupno, domiselno in doživljajsko razgibano pravljico.

Risbe so narisali učenci Osnovne šole »Koroški jeklarji« z Raven na Koroškem in ljudske šole v Železni Kapli. Ker so knjigo ilustrirali otroci, je pravljica mladim bralcem toliko bliže. Otroške risbe govorijo svojo zgodbo ter hkrati nadgradijo in popestrijo dogajanje v pravljici. Vila Ledinka in vilin Macesen sta narisana v živih barvah, vsa nasmejana in nalepotičena s pisanimi okraski. Vila ima celo uhane in naličene oči, na naslovnici pa krono in visoke pete. Iz konjevega zadka padajo fige. Da bi bil nazorno prikazan resnični smrad, se od njih vijejo črne valovite črte. Tudi voznik ima usta ukrivljena v smeh, le konj ima nekoliko zagrenjen izraz. Najbrž je voz težak ali pa kmet, čeprav je bogat, ne skrbi zanj, kot bi bilo prav.

V ljubezni sta vilinski bitji izenačeni in ju skoraj ni mogoče razločevati. Morda je vilin bitje, ki je nekoliko širše. Ne rečejo zaman, da so tisti, ki se ljubijo, eno, in po vsej verjetnosti je povzročila tolikšno podobnost prav njuna medsebojna čustvena naklonjenost. Tudi pričeski sta enaki, ravni in potegnjeni na stran, pri domnevni vili so narisani srčki.

Vilinski otrok ždi na cvetnem listu marjetice in je čisto majhen, ob njegovem rojstvu vilinski oče od sreče plava po zraku. Sonce je nasmejeno, še metulja, ki sta priletela v bližino, sta dobre

volje. Mala Vilina je v otroškem pogledu čudežno lepa: ima zlate lase in modre oči, v rokah drži čarobno paličico. Drugi učenec jo nariše bolj fantovsko in s kratkimi lasmi, v dlani pa ji položi bonbona.

Ko se Vilina prepusti svojim veselim igram in počne vse mogoče, ima usta obrnjena navzdol. Na poti v samostojno življenje jo obkrožajo lahkotni metulji, ki so v otroških očeh simboli pričakovanja, sreče in novih dogodivščin. Navihani otroci iz starih časov so narisani kot telovadci, pisateljeve domiselne otroške igre so na risbah nekoliko poenostavljene, ker si jih današnji otroci morebiti ne znajo več predstavljati. Za konec je Vilina položena na oblak, od koder zre na razposajene otroke in bdi nad njimi. Pri tem se drži resno, saj ve, da jo čaka pomembna naloga.

Pravljica je izšla v dvojezični (slovensko-nemški) izdaji, ki pomeni tudi pomemben prispevek k medkulturnemu sodelovanju ter jezikovni povezanosti in odprtosti sosednjih držav. Estetski vidik pravljice *Saj so samo otroci / Es sind doch noch Kinder* se povezuje z didaktičnim, saj se bodo slovenski otroci s pomočjo pravljice lahko učili nemščino, slovenski in avstrijski otroci iz sosednje države pa bodo z njeno pomočjo pridobivali in krepili svoj besedni zaklad slovenskega jezika.

Marija Švajncer

BOOKBIRD 2014

Vsi štirje zvezki revije *Bookbird* iz leta 2014 prinašajo zanimive vsebine. **Prva številka** obravnava mladinske knjige, v katerih se pojavljajo junaki, ki so queer, čudni, nenavadni, drugačni od pričakovanega in to na različnih podro-